

Міністерство освіти і науки України
Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

«ЗАТВЕРДЖЕНО»
на засіданні Вченої ради
НПУ імені М.П. Драгоманова
“ ____ ” _____ 2020 р.
Протокол № _____
Проректор з навчально-
методичної роботи
проф. Вернидуб Р.М.

ПРОГРАМА
вступного іспиту до аспірантури

035 ФІЛОЛОГІЯ
(назва спеціальності)

освітньо-наукового рівня доктора філософії (третій)
(назва освітньо-наукового рівня)

галузі знань 03 Гуманітарні науки
(шифр і назва галузі знань)

спеціалізації 10.02.17 – порівняльно-історичне і типологічне мовознавство
(код і назва спеціалізації)

па основі: **ОКР Магістр / Спеціаліст**

Київ
2020 рік

Пояснювальна записка

Вступне випробування для претендентів на навчання за програмою підготовки доктора філософії спеціальності 035 Філологія спеціалізації 10.02.17 – порівняльно-історичне і типологічне мовознавство проводиться у вигляді усного іспиту, який охоплює нормативний зміст підготовки фахівця, передбачає комплексну перевірку теоретичних знань і практичних умінь вступників.

Мета вступного іспиту: з'ясувати рівень професійної підготовки вступників (магістрів / спеціалістів), їх відповідність стандартам вищої освіти й можливостям виконання навчального плану третього освітньо-наукового рівня. Іспит має визначити готовність до самостійної дослідницької діяльності, ступінь сформованості ключових компетентностей вступника.

Завдання іспиту:

- виявити рівень розуміння фахового курсу, уміння логічно й аргументовано викладати думки, доводити свої твердження;
- визначити уміння самостійно орієнтуватися в потоці наукової інформації;
- встановити здатність вступника використовувати теоретичні знання на практиці.

Під час іспиту оцінюються **уміння**:

- аналізувати, порівнювати і класифікувати різні напрями і школи в лінгвістиці;
- оцінювати історичні надбання порівняльно-історичного методу та новітні досягнення зіставно-типологічного мовознавства;
- характеризувати теоретичні засади (концепції, категорії, принципи, основні поняття тощо) та прикладні аспекти обраної філологічної спеціалізації;
- здійснювати науковий аналіз мовного / мовленнєвого матеріалу, інтерпретувати та структурувати його з урахуванням доцільних методологічних принципів, формулювати узагальнення на основі самостійно опрацьованих даних;
- доступно й аргументовано пояснювати сутність конкретних філологічних питань, власну точку зору на них та її обґрунтування;
- використовувати спеціалізовані концептуальні знання з обраної філологічної галузі для розв'язання складних задач і проблем, що потребує оновлення та інтеграції знань, часто в умовах неповної/недостатньої інформації та суперечливих вимог.

Форма іспиту

Комісія надає абітурієнту білет (обраний вступником) та листок для відповідей. Під час підготовки до відповіді не можна користуватися сторонніми джерелами інформації.

Питання комісії можуть бути спрямовані на уточнення, розширення, деталізацію та ілюстрацію відповіді вступника. Під час відповіді абітурієнт спілкується з членами комісії, відповідає на додаткові питання та залишає листок підготовки (заповнений перед відповіддю у наданий для підготовки час, що складає 40 хвилин).

Комісія не висловлює оціночних суджень під час відповіді, не надає правильних відповідей і не коригує відповідь абітурієнта.

Оцінка за іспит виставляється колегіально і складає середньоарифметичне від оцінок усіх членів комісії.

Форма білету

Іспит проводиться у формі усної співбесіди.

Кожен білет містить три завдання:

1) теоретичне питання, пов'язане із знанням лінгвістичної термінології, сучасних концепцій порівняльно-історичного і типологічного мовознавства, інструментарію і методів аналізу мовних фактів у зіставному аспекті тощо;

2) теоретико-практичне питання, у межах якого вступник висвітлює гіпотетичну концепцію свого майбутнього наукового дослідження та ймовірні результати із зазначенням *tertium comparationis*;

3) практичне питання на перевірку знань вступника щодо функціонування й граматичних категорій різних частин мови, а також вмінь абітурієнта визначати ізоморфні й аломорфні характеристики для аналізованих мов.

Іспит може проводитися двома мовами – українською або англійською.

Мову складання обирає абітурієнт. Процедура іспиту уніфікована для обох випадків.

Приклад білету до іспиту

1. Опишіть проблему мови-еталона у сучасній зіставній лінгвістиці.
2. Викладіть гіпотетичну концепцію вашого майбутнього наукового дослідження та окресліть його вірогідні результати із обґрунтуванням обраного вами *tertium comparationis*.
3. Визначте граматичні категорії іменника як частини мови в українській та англійській мовах з подальшим встановленням їх ізоморфних і аломорфних рис.

Перелік теоретичних питань для підготовки до вступного іспиту

1. Порівняльна лінгвістика від початків до кінця XIX ст.
2. Зіставна лінгвістика у XX – на початку XXI ст.
3. Внесок вітчизняних учених у порівняльно-історичне і типологічне мовознавство.
4. Типологія і зіставна лінгвістика.
5. Типологія і характерологія.
6. Універсологія.
7. Абсолютна і відносна хронологія.
8. Типологічна класифікація мов. Мовний тип і тип у мові. Різновиди типологічної класифікації мов.
9. Порівняльно-історичний метод.
10. Встановлення генетичної totoжності.
11. Реконструкція праформи.
12. Етимологічний аналіз.
13. Методика зіставних досліджень. Зіставний метод. Проблема мови-еталона порівняння (*tertium comparationis*).
14. Принципи зіставних досліджень. Етапи зіставного аналізу. Використання інших методів у зіставних дослідженнях.
15. Предмет і завдання зіставної фонетики і фонології. Аспекти зіставлення фонологічних систем.
16. Голосні фонем. Приголосні фонем.
17. Фонетичні процеси.
18. Типологія складів у мовах світу. Суперсегментні засоби.
19. Морфологічні системи мов. Аспекти і константи зіставного дослідження морфологічних систем.
20. Частини мови в зіставному аспекті. Способи вираження граматичних значень у мовах світу.
21. Граматичні категорії в зіставному аспекті. Категорія роду. Категорія числа.
22. Категорія відмінка. Категорія детермінації (категорія означеності / неозначеності).
23. Категорія ступенів порівняння.
24. Категорія часу.
25. Категорія виду.
26. Категорія стану.
27. Категорія способу.
28. Категорія особи.
29. Синтаксичні системи в зіставному аспекті. Словосполучення.
30. Речення в зіставному аспекті. Головні і другорядні члени речення.
31. Речення в зіставному аспекті. Заперечені речення. *Haveo-* і *esse-*конструкції.
32. Семантичний принцип зіставного дослідження словотвору. Одиниці зіставного дослідження словотвору.
33. Методика зіставного дослідження словотвору.
34. Принципи і методи зіставного дослідження лексики
35. Семантичний обсяг слів. Гіперо-гіпонімія. Фонова лексика. Слова-символи.
36. Полісемія. Специфіка переносних значень. Синонімія
37. Омонімія й омографія. Міжмовна омонімія.
38. Безеквівалентна лексика. Лексичні лакуни. Емоційна лексика.
39. Фразеологія. Типи міжмовних співвідношень фразеологізмів. Національна специфіка фразеологізмів.

Інформаційні джерела для підготовки до вступного іспиту

Базові

1. Верба Л.Г. Порівняльна лексикологія англійської та української мов. Вінниця: Нова Книга, 2008. С. 88–103.
2. Кочерган М.П. Контрастивна семантика на порозі нового тисячоліття. Проблеми зіставної семантики. К.: Вид. центр КДЛУ, 2001. Вип. 5. С. 3–8.
3. Кочерган М. П. Загальне мовознавство: підруч. [для студ. філол. спец. вищ. навч. закл.]. [2-е вид., випр. і доповн.]. К.: ВЦ "Академія", 2003. 464 с. (Серія "Альма-матер").
4. Кочерган М.П. Основи зіставного мовознавства: підруч. [для студ. філол. спец. вищ. навч. закл.]. К.: ВЦ "Академія", 2006. 424 с. (Серія "Альма-матер").
5. Корунець І.В. Порівняльна типологія англійської та української мов: навч. пос. Вінниця: Нова Книга, 2003 464 с
6. Левицкий А.Э., Славова Л.Л. Сравнительная типология русского и английского языков: учеб. пос. [2-е изд., испр. и доп.]. К.: Освіта України, 2007. 272 с.
7. Селіванова О.О. Лінгвістична енциклопедія. Полтава: Дозвілля-К, 2010. 844 с.
8. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми: підруч. [для студ. філол. спец. вищ. навч. закл.]. Полтава: Довкілля-К., 2008. 712 с.

Допоміжні

9. Введение в контрастивную лингвистику: Методические указания и контрольные вопросы для студентов спец. «Русский язык и литература в межнациональном общении» / Казан. гос. ун-т. филол. фак. каф. рус. яз. и лит. в нац. шк.; сост. Л.К. Байрамова. 2-е изд., доп. и перераб. Казань, 2005. 16 с. URL: <http://old.kpfu.ru/f10/publications/2005/V2.pdf>
10. Гак В.Г. О контрастивной лингвистике (Новое в зарубежной лингвистике. Вып. XXV. Контрастивная лингвистика. М., 1989. С. 5–17). URL: <http://www.philology.ru/linguistics1/gak-89.htm>
11. Зеленецкий А.Л. Контрастивная лингвистика и типология. Вестник ВГУ. Серия: Лингвистика и межкультурная коммуникация. 2010. С. 27–31. URL: <http://www.vestnik.vsu.ru/pdf/lingvo/2010/01/2010-01-04.pdf>
12. Зимина Л.И. Контрастивная фразеология в современной лингвистике. Ярославский педагогический вестник. 2012. № 2. Т. 1 (Гуманитарные науки). С. 198–201.
13. Зимина Л.И. Контрастивный анализ и исследование национальной специфики фразеологической семантики. Филология. С. 175–179.
14. Зимина Л.И. Назначение и принципы создания контрастивного словаря безэквивалентной фразеологии. Ярославский педагогический вестник. 2013. № 4. Т. 1 (Гуманитарные науки). С. 198–201.
15. Иванцова Н.А., Лазицкая Е.Д. Особенности контрастивной лингвистики и её практическое применение в обучении иностранным языкам. Вестник ИрГТУ. №6 (77). 2013. С. 257–260.
16. Каюмова Д.Ф., Вильданова Э.М. Прикладное использование результатов лингвокультурологических и контрастивных исследований в учебной лексикографии. Вестник Казгуки № 1. 2016. С. 151–153.
17. Кодухов В.И. Общее языкознание. Москва: Либроком. 2013. 304 с.
18. Лингвистический энциклопедический словарь. Контрастивная лингвистика URL: <http://tapemark.narod.ru/les/239a.html>
19. Малых Л.М. К проблеме статуса контрастивной лингвистики. Лингвистика, 2009. С. 44–48.
20. Неровная Н.А., Калгина Е.А., Ширшикова Е.А. Контрастивный анализ лексемы «оружие» и её переводных соответствий в английском языке. Филологические науки. Вопросы теории и практики. Тамбов: Грамота, 2018. № 1(79). Ч. 2. С. 348–352.

21. Стернин И.А. Контрастивная лингвистика. М.: «Восток-Запад», 2006. URL: http://www.sterninia.ru/files/757/4_Izbrannye_nauchnye_publicacii/Kontrastivnaja_lingvistika/Kontrastivnaja_lingvistika.pdf

22. Языкознание. Энциклопедия языкознания. URL: <http://jazykoznanie.ru/298/>